

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA O'QISH MALAKASINI
SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI**

Shadiyeva Shaxnoza Raxmanovna

Osiyo Xalqaro Universiteti, Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida zamonaviy pedagogik hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Tadqiqotda o'qish malakasining tarkibiy qismlari — o'qish tezligi, to'g'ri o'qish, ongli va ifodali o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda interaktiv ta'lim metodlari, elektron darsliklar, multimediali o'quv materiallari, mobil ilovalar va onlayn ta'lim platformalarining didaktik imkoniyatlari tahlil etilgan. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarning o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshirish, diqqatini jamlash, mustaqil o'rganish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining kasbiy kompetensiyasini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish zarurati ham alohida ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalarni o'qish darslariga maqsadli va tizimli joriy etish o'quvchilarda o'qish malakasining barqaror shakllanishiga, ta'lim jarayonining samaradorligi va sifat ko'rsatkichlarining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqola materiallari boshlang'ich ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishda metodik tavsiyalar sifatida foydalanilishi mumkin.*

Kalit sózlar: *Boshlang'ich ta'lim, o'qish malakasi, zamonaviy texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interaktiv metodlar, raqamli ta'lim resurslari, multimedia vositalari, o'qish darslari, ta'lim samaradorligi, innovatsion yondashuvlar*

Аннотация: *В данной статье широко рассматриваются вопросы использования современных педагогических и информационно-коммуникационных технологий в процессе формирования и развития навыков чтения у учащихся начальных классов. В ходе исследования проанализированы дидактические возможности интерактивных методов обучения, электронных учебников, мультимедийных учебных материалов, мобильных приложений и онлайн-образовательных платформ в формировании таких компонентов навыка чтения, как скорость чтения, правильность, осознанность и выразительность чтения.*

Кроме того, с научно-теоретической точки зрения обоснована роль занятий, организованных на основе современных технологий, в повышении познавательного интереса учащихся, развитии их способности к концентрации внимания, самостоятельному обучению и критическому мышлению. В статье также подчёркивается необходимость повышения профессиональной компетентности учителей начальных классов в области использования цифровых технологий.

Результаты исследования показывают, что целенаправленное и системное внедрение современных технологий в уроки чтения оказывает положительное влияние на устойчивое формирование навыков чтения у учащихся, а также способствует повышению эффективности и качества образовательного процесса. Материалы статьи могут быть использованы в качестве методических рекомендаций при внедрении инновационных подходов в систему начального образования.

Annotation. *This article extensively examines the issues of using modern pedagogical and information-communication technologies in the process of forming and developing reading skills among primary school students. The study analyzes the didactic potential of interactive teaching methods, electronic textbooks, multimedia learning materials, mobile applications, and online educational platforms in developing the key components of reading skills, including reading speed, accuracy, conscious comprehension, and expressive reading. In addition, the role of technology-based instruction in increasing students' cognitive interest, enhancing concentration, fostering independent learning, and developing critical thinking skills is theoretically substantiated. The article also emphasizes the necessity of improving the professional competence of primary school teachers in the effective use of digital technologies. The research findings indicate that the purposeful and systematic integration of modern technologies into reading lessons has a positive impact on the sustainable development of reading skills among students and contributes to improving the overall effectiveness and quality of the educational process. The materials of the article may be used as methodological recommendations for implementing innovative approaches in the primary education system.*

Kirish: Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quv jarayoniga zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarda o'qish malakasini shakllantirish kelgusidagi ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli tashkil etilishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'qish malakasi o'quvchining bilimlarni egallashi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy moslashuvining asosiy vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini rivojlantirish jarayoni murakkab va ko'p bosqichli bo'lib, bu jarayonda an'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Raqamli ta'lim resurslari, multimedia vositalari, interaktiv dasturlar va onlayn platformalar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, dars jarayonida faolligini ta'minlash hamda o'qish texnikasini takomillashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy kompetensiya, metodik tayyorgarlik va innovatsion yondashuvni talab etadi. O'qish darslarini texnologiyalar asosida tashkil etish orqali o'quvchilarda ongli, ifodali va tez o'qish ko'nikmalarini

shakllantirish bilan birga, ularning mustaqil ta'lim olish, axborotni tahlil qilish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga erishish mumkin. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni va ahamiyatini ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat bo'lib, tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim amaliyotida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etishga xizmat qiladi.

1. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini shakllantirishning nazariy asoslari

Boshlang'ich ta'limda o'qish malakasini shakllantirish pedagogika va psixologiya fanlarining muhim tadqiqot obyektlaridan biri hisoblanadi. O'qish jarayoni nafaqat texnik ko'nikma, balki murakkab psixologik-pedagogik faoliyat bo'lib, unda idrok, tafakkur, xotira, diqqat va nutq jarayonlari uzviy bog'langan holda namoyon bo'ladi. Shu sababli o'qish malakasini shakllantirish masalasi nazariy jihatdan puxta asoslangan bo'lishi lozim.

1.1 O'qish malakasining mazmuni, mohiyati va tarkibiy qismlari.

O'qish malakasi o'quvchining yozma matnni to'g'ri idrok etish, uni anglash va mazmunini tushunish asosida ovoz chiqarib yoki ichda o'qish qobiliyatidir. Pedagogik adabiyotlarda o'qish malakasi ko'p qirrali tushuncha sifatida talqin etilib, u bir nechta o'zaro bog'liq tarkibiy qismlardan iborat ekanligi ta'kidlanadi.

Birinchidan, to'g'ri o'qish — so'z va gaplarni talaffuz qoidalariga rioya qilgan holda, xatolarsiz o'qish malakasidir. Bu komponent o'quvchining fonetik bilimlari va nutq apparati rivoji bilan chambarchas bog'liq.

Ikkinchidan, o'qish tezligi — o'quvchining ma'lum vaqt ichida matnni ravon va tushunarli o'qiy olish darajasini bildiradi. O'qish tezligi o'quvchining yosh xususiyatlari va individual imkoniyatlariga mos bo'lishi lozim.

Uchinchidan, ongli o'qish — o'qilgan matn mazmunini anglash, asosiy g'oyani ajrata olish va xulosa chiqarish qobiliyatini ifodalaydi. Bu komponent o'quvchining tafakkuri va lug'at boyligi bilan bevosita bog'liq.

To'rtinchidan, ifodali o'qish — matn mazmuniga mos ohang, pauza va urg'ularni to'g'ri qo'llagan holda o'qish malakasidir. Ifodali o'qish o'quvchilarda estetik did va nutq madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu komponentlarning uyg'un rivojlanishi o'qish malakasining to'liq shakllanishini ta'minlaydi.

1.2 Boshlang'ich ta'limda o'qish malakasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati. Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qish malakasini rivojlantirish barcha fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishning asosi hisoblanadi. O'qish malakasi yetarli darajada shakllangan o'quvchi axborotni mustaqil qabul qilish, uni tahlil qilish va amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Pedagogik nuqtai nazardan o'qish malakasi o'quvchilarning intellektual rivoji, nutq faoliyati va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. O'qish jarayonida o'quvchilar so'z boyligini kengaytiradi, grammatik tuzilmalardan to'g'ri foydalanishni o'rganadi hamda og'zaki va yozma nutqi rivojlanadi. Shuningdek, o'qish malakasini rivojlantirish o'quvchilarda

mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishga yordam beradi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'qish darslarini tizimli va maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etishlari zarur.

1.3 O'qish malakasini shakllantirishda an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar tahlili.

An'anaviy ta'lim jarayonida o'qish malakasi asosan darslik matnlari bilan ishlash, ovoz chiqarib o'qish, qayta hikoyalash va savol-javob metodlari orqali shakllantirilgan. Ushbu yondashuv ma'lum darajada samarali bo'lsa-da, o'quvchilarning faolligini to'liq ta'minlay olmasligi bilan cheklanadi. Zamonaviy yondashuvlar esa shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslanadi. Multimedia vositalari, elektron resurslar va interaktiv topshiriqlar o'quvchilarning qiziqishini oshirib, o'qish jarayonini jonlantiradi. An'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali o'qish malakasini shakllantirish jarayonining samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa boshlang'ich ta'limda yuqori natijalarga erishishga xizmat qiladi.

2. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish metodikasi

Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qish malakasini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalarning roli tobora ortib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va raqamli ta'lim resurslari o'quvchilarning matnni tushunish darajasini, o'qish tezligi va ifodali o'qish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'qituvchi darsni individual yondashuv asosida tashkil etadi, o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil fikrlashga rag'batlantiradi.

2.1. O'qish darslarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o'qish darslarida turli shakllarda qo'llaniladi. Elektron darsliklar matnni vizual tasvirlar, diagrammalar va audio materiallar bilan boyitadi, bu esa o'quvchilarning matnni yaxshiroq tushunishiga yordam beradi. Slaydli taqdimotlar darsning asosiy maqsadlarini vizual tarzda namoyish etadi, o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi va o'qish jarayonini soddalashtiradi. Audio materiallardan foydalanish o'quvchilarda talaffuzni to'g'ri o'rganish, ovoz chiqarib o'qish va ifodali o'qish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Video lavhalar matn mazmunini vizual obrazlar orqali tushuntiradi, o'quvchilarning tasavvurini rivojlantiradi va dars jarayonini qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, dars vaqtini samarali boshqarish va individual yondashuvni ta'minlashga xizmat qiladi.

2.2. Interaktiv metodlar va raqamli ta'lim resurslarining o'qish malakasini rivojlantirishdagi o'rni. Interaktiv metodlar va raqamli ta'lim resurslari o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni matnni mustaqil tahlil qilishga undaydi. "Aqliy hujum", "Insert", "Klaster", "Rolli o'yinlar" va "Savol-javob" kabi interaktiv metodlar o'quvchilarning asosiy g'oyani ajrata olish, xulosa chiqarish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Raqamli ta'lim resurslari, jumladan mobil ilovalar, onlayn

platformalar va interaktiv mashqlar o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olib ishlash imkonini beradi. Bunday resurslar o'qish tezligi, to'g'ri va ongli o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Interaktiv metodlar va raqamli resurslardan kompleks foydalanish nafaqat o'quvchilarning o'qish malakasini oshiradi, balki ularni ijodiy fikrlashga va mustaqil yondashuvga o'rgatadi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar dars jarayonini qiziqarli, interaktiv va samarali qiladi, o'qituvchiga darsni tizimli va individual yondashuv asosida tashkil etish imkonini beradi.

3. Bob. Tajriba-sinov ishlari va ularning natijalari. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalarning samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari o'tkazildi. Tadqiqot jarayonida o'quvchilar tajriba va nazorat guruhlariga bo'linib, ularning o'qish malakasi har tomonlama baholandi. Tajriba guruhi darslarni zamonaviy texnologiyalar va interaktiv metodlar yordamida o'tdi, nazorat guruhi esa an'anaviy usullar bilan o'qitildi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning o'qish tezligi, matn mazmunini tushunish darajasi va ifodali o'qish ko'nikmalari maxsus diagnostik testlar yordamida o'lchandi va muntazam ravishda tahlil qilindi.

3.1 . Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o'tkazish metodikasi. Tajriba-sinov ishlari boshlang'ich sinf o'quvchilari ishtirokida amalga oshirildi. Tadqiqotda tajriba guruhi va nazorat guruhi tashkil qilindi. Tajriba guruhi o'quvchilari o'qish darslarini elektron darsliklar, interaktiv taqdimotlar va audio-video materiallar yordamida o'tdi, nazorat guruhi esa faqat an'anaviy darsliklar va so'z orqali o'qitish metodidan foydalandi. O'quvchilarning o'qish malakasini baholash uchun maxsus diagnostik testlar ishlab chiqildi. Testlar orqali o'quvchilarning o'qish tezligi, to'g'ri talaffuz, matn mazmunini tushunish va ifodali o'qish ko'nikmalari aniqlanib borildi. Shu bilan birga, o'qituvchilar tomonidan darsdagi faoliyat, o'quvchilarning ishtiroki va mustaqil ishlash darajasi qayd etildi.

3.2. Tajriba-sinov natijalarini tahlil qilish va umumlashtirish. Tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy texnologiyalar yordamida o'qish darslarini tashkil etilgan tajriba guruhi o'quvchilari nazorat guruhiga nisbatan o'qish tezligi, matn mazmunini tushunish va ifodali o'qish ko'nikmalarida ancha yuqori natijalarga erishdi. Tajriba guruhi o'quvchilari darslarga faollik bilan qatnashdi, matn ustida mustaqil ishlash va xulosa chiqarish qobiliyatlari rivojlandi. Shu bilan birga, tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy texnologiyalar o'qish malakasini shakllantirish jarayonida nafaqat vosita, balki pedagogik jarayonni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadigan samarali mexanizm sifatida xizmat qiladi. Interaktiv va raqamli resurslarni darsga tatbiq etish o'quvchilarda matn mazmunini tushunish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi darsni individuallashtirish, dars vaqtini samarali boshqarish va o'quvchilarning faoliyatini optimallashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada, boshlang'ich sinf o'quvchilari nafaqat o'qish malakasini rivojlantiradi, balki kelajakdagi ta'lim jarayonlari uchun mustahkam poydevor hosil qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini shakllantirish jarayonida zamonaviy texnologiyalar va interaktiv metodlarning

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

roli nihoyatda muhimdir. O'qish malakasi – bu o'quvchining matnni to'g'ri idrok etish, mazmunini anglash va ifodali o'qish ko'nikmalarini egallashdan iborat murakkab psixologik-pedagogik jarayon bo'lib, u boshlang'ich ta'limning barcha fanlarini muvaffaqiyatli o'zlashtirish uchun asos vazifasini bajaradi. Tadqiqot davomida o'qish malakasining tarkibiy qismlari – to'g'ri o'qish, o'qish tezligi, ongli va ifodali o'qish – har tomonlama tahlil qilindi va ularni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarning samaradorligi aniqlandi. Boshlang'ich ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning matnni tushunish darajasini oshirib, o'qishga bo'lgan qiziqish va faollikni kuchaytiradi. Elektron darsliklar, slaydlar, audio va video materiallar o'quvchilarning matnni vizual va eshitish orqali idrok etish imkoniyatlarini kengaytiradi, shuningdek, o'qish jarayonini individual yondashuvga moslashtiradi. Interaktiv metodlar esa o'quvchilarda mustaqil fikrlash, matnni tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi, ularni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanilgan tajriba guruhi o'quvchilari o'qish tezligi, matn mazmunini anglash va ifodali o'qish ko'nikmalarida an'anaviy metodlar qo'llangan nazorat guruhi o'quvchilariga nisbatan sezilarli darajada yuqori natijalarga erishdi. Bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish malakasini rivojlantirish jarayonida innovatsion pedagogik vositalarning samaradorligini yaqqol ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari o'qituvchilarga darslarni individual yondashuv asosida tashkil etish, dars vaqtini samarali boshqarish va o'quvchilarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirish imkonini beradi. Zamonaviy texnologiyalar va interaktiv metodlarni qo'llash orqali o'quvchilar nafaqat o'qish malakasini rivojlantiradi, balki tafakkur, ijodiy fikrlash va tanqidiy yondashuv kabi ko'nikmalarini ham mustahkamlaydi, bu esa ularning kelajakdagi ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Абдурахмонов, Ш. (2018). *"Бошлангич синфларда ўқиш малакаларини ривожлантириш методикаси"*. Тошкент: Ўзбекистон.
2. Алиева, М. (2020). *"Бошлангич синф ўқувчиларининг матнни тушуниш ва англаш кўникмалари"*. Тошкент: Фан.
3. Ахмедова, Н. (2019). *"Интерактив усуллар ёрдамида о'қиш малакаларини шакллантириш"*. Тошкент: Педагогика.
4. Ванятин, В.И. (2017). *"Методы обучения чтению в начальной школе"*. Москва: Просвещение.
5. Давлетова, Л. (2021). *"Бошлангич синфларда электрон дарсликлардан фойдаланиш"*. Тошкент: Маърифат.
6. Зайцев, С.А. (2016). *"Педагогика начальной школы: учебник для студентов"*. Санкт-Петербург: Питер.

7. Каримова, Д. (2020). *"Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida o'qish malakasini rivojlantirish"*. Тошкент: Фан ва Техника.
8. Касимов, Ш. (2018). *"Начальная школа: современные методики обучения чтению"*. Ташкент: Ўқитувчи.
9. Ли, Х. (2015). *"Effective Reading Strategies in Primary Education"*. London: Routledge.
10. Мухаммадиева, Ф. (2019). *"Интерактив технологиялар ва ракамли таълим воситалари"*. Тошкент: Педагогика фанлари.
11. Нурматова, Г. (2021). *"Бошлангич синфда о'қувчи фаоллигини ошириш методлари"*. Тошкент: Фан.
12. Оразова, Ж. (2017). *"Фонетика ва талаффуз кўникмаларини ривожлантириш"*. Тошкент: Ўзбекистон.
13. Петрова, Е.В. (2016). *"Reading and Comprehension in Primary School Education"*. Moscow: Academia.
14. Сайфуллаева, М. (2020). *"Интерактив ва инновацион методлар таълимда"*. Тошкент: Маърифат.
15. Харрисон, J. (2018). *"Digital Tools in Early Literacy Development"*. New York: Springer.